

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o implementácii podpory zdravia a zdravého životného štýlu žiakov v praktickej škole v rámci školských vzdelávacích programov v školskom roku 2014/2015 v SR

Počas komplexných inšpekcií v praktických školách sa v 1. polroku školského roka 2014/2015 venovala **zvýšená pozornosť** implementácii podpory zdravia a zdravého životného štýlu žiakov. Úloha bola zaradená do plánu na základe požiadavky MŠVVaŠ SR. Vyhodnotila sa prostredníctvom analýzy školského vzdelávacieho programu (ŠkVP), zistení z informačného dotazníka pre riaditeľa školy, rozhovorom s ním, hospitáciami a fyzickou kontrolou priestorov škôl. V dotazníku riaditeľa uviedli informácie za predchádzajúci školský rok a 1. polrok tohto školského roka. Inšpekcie sa uskutočnili v **24** praktických školách (PŠ) v **8** krajoch SR (v Bratislavskom, Nitrianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji po 2, v Trnavskom a Trenčianskom kraji po 3 a v Košickom kraji vykonali 8 inšpekcií). Z uvedeného počtu bolo **21** škôl štátnych, **2** cirkevné a **1** súkromná, všetky školy s vyučovacím jazykom slovenským, len **1** s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským. V školách bolo celkovo **53 tried** a **331 žiakov**.

Téma podpory zdravia a zdravého životného štýlu bola v PŠ zapracovaná v jednotlivých častiach ŠkVP, okrem 2 škôl, v ktorých bola súčasťou iných dokumentov školy.

Obsiahnutá bola v **cieľoch školy** v rovine budovania zodpovednosti žiakov za svoje zdravie, ako i v **profile absolventa**. Aj **kontrolný systém** sa zameriaval na dodržiavanie ochrany zdravia a bezpečnosti žiakov počas vyučovania, prestávok a voľnočasových aktivít.

V ŠkVP boli zapracované **projekty** a školské **preventívne programy** podporujúce zdravie a zdravý životný štýl. Všetky kontrolované školy realizovali preventívne programy, ktorých cieľom bolo zmeniť životný štýl žiakov správnymi stravovacími návykmi a pitným režimom, viesť ich k starostlivosti o zdravie, k dodržiavaniu správnych hygienických návykov, k otužovaniu a športovaniu. Každá škola sa zapojila do rozvojových projektov vyhlásených MŠVVaŠ SR alebo do interných školských projektov. Besedy a ďalšie aktivity vyplývajúce z projektov sa uskutočňovali s využitím pomôcok zakúpených z finančnej podpory ministerstva školstva. V ŠkVP školy uvádzali organizovanie kultúrno-spoločenských a športových **podujatí** zameraných na podporu zdravého životného štýlu. Konkrétne aktivity rozpracovali v pláne práce školy, pláne výchovného poradcu, koordinátora prevencie, v pláne metodických orgánov a triednických hodín. Školy sa zapájali do literárnych, výtvarných a tanečných súťaží, exkurzii, prednášok, tematických besied, divadelných predstavení, tvorivých dielni, vychádzok, zberu druhotných surovín či liečivých rastlín. Žiaci udržiavali čistotu areálu, starali sa o kvety, stromy, kry, o vtáacie búbky, čistili okolie školy, školský dvor a mestský park, vysádzali stromčeky. Na upevnenie dodržiavania hygienických návykov zabezpečili v 1 škole v Banskobystrickom kraji pre žiakov hygienické balíčky (pohár, mydlo, uterák a hygienické vreckovky). V Trnavskom kraji sa 2 žiačky školy zapojili do literárnej súťaže *Nebud' otrok drog*, v ktorej získali cenu ministerky zdravotníctva. Aj činnosť **záujmových útvarov** bola zameraná na zdravú výživu, boj proti obezite a civilizačným chorobám. Žiaci mali možnosť navštevovať krúžky spoločne so žiakmi odborného učilišťa, prípadne krúžky z ponuky PŠ. Učiteľ a zástupca riaditeľa jednej PŠ v Banskobystrickom kraji sa zúčastnili **špecializačného vzdelávania** *Zdravý životný štýl*, 10 pedagogických zamestnancov tej istej školy absolvovalo **školenie** *Predlekárska prvá pomoc*.

V ŠkVP školy deklarovali sústavnú veľkú pozornosť **bezpečnosti a ochrane zdravia** (BOZ), zdraviu vyhovujúcim podmienkam v priestoroch na výchovu a vyučovanie a dodržiavaniu hygienických noriem. Kládli dôraz na adekvátnu štruktúru práce a odpočinok žiakov i učiteľov

počas dňa, na vhodný režim vyučovania. Dohliadali na stravovací a pitný režim žiakov, stanovili zákaz fajčenia, pitia alkoholu a požívania iných škodlivých a omamných látok. Zdôrazňovali dodržiavanie technických predpisov, pravidiel bezpečnej obsluhy technických zariadení, používanie ochranných prostriedkov. V ŠkVP vymedzili zodpovednosť, kto, kedy a za akých okolností zabezpečí poučenie žiakov o BOZ pri práci a kontrolu ich dodržiavania. Z pedagogickej dokumentácie vyplynulo, že všetci žiaci boli na začiatku školského roka na vyučovacích a triednických hodinách oboznámení s pravidlami BOZ a poučení o ich dodržiavaní. V priebehu školského roka zabezpečili školy poučenie aj pred organizovaním hromadných akcií, školy ich uskutočňovali s informovaným súhlasom zákonných zástupcov žiakov. Zásady bezpečnosti vymedzoval aj školský poriadok, s ktorým boli žiaci oboznámení na začiatku školského roka. Zásady boli súčasťou učebných osnov (UO) jednotlivých predmetov, žiaci s nimi boli oboznamovaní v rámci vyučovacích hodín predovšetkým výchovných, odborných predmetov a praktickej prípravy. Zásady bezpečnosti boli zverejnené v odborných učebniach, v telocvični a na chodbách škôl.

Témy smerujúce k podpore zdravia a zdravého životného štýlu tvorili integrálnu súčasť **obsahu vzdelávania**. Ten bol vypracovaný v súlade so Vzdelávacím programom pre praktickú školu – ISCED 2C – nižšie stredné vzdelanie ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu. Témy podpory zdravia a zdravého životného štýlu boli zapracované do UO všeobecno-vzdelávacích, odbornopracovných aj voliteľných predmetov. Téma zdravia a zdravého životného štýlu bola obsiahnutá najmä v predmetoch *telesná výchova, rodinná výchova, zdravotná výchova, príprava jedál a výživa, pomocné práce v kuchyni a ekológia*, v ktorých obsah učiva vytváral predpoklad na jej rozvíjanie. Prvky zdravého životného štýlu boli začlenené aj v predmetoch *starostlivosť o starých a chorých a slovenský jazyk a literatúra*, v predmete *domáce práce a údržba domácnosti*, v 1 škole aj v predmetoch *pestovateľské práce a matematika*. Spôsob realizácie prierezových tém týkajúcich sa podpory zdravia a zdravého životného štýlu žiakov bol v ŠkVP uvedený, témy boli implementované do obsahu vzdelávania jednotlivých predmetov. V 1 škole sa prelínali vzdelávacími oblasťami prierezové témy Správna životospráva a životný štýl a Environmentálna výchova. Slúžili na prehĺbenie a rozšírenie učiva. V 1 PŠ používali UO z roku 2001 (v rozpore s právnymi predpismi) a tematické výchovno-vzdelávacie plány.

Primerané **priestorové a materiálne-technické podmienky** škôl umožňovali plniť ciele vzdelávania zapracované do ŠkVP. Praktické školy väčšinou sídlili v **budovách** spojených škôl. Len menšina mala (úplne alebo čiastočne) vybudované bezbariérové prostredie, časť škôl realizovala vyučovací proces na prízemí. V 1 PŠ boli v prenajatých priestoroch sociálneho zariadenia pre imobilných žiakov bezbariérové vstupné priestory a interiér. Priestory škôl boli bezpečné, upravené, poskytovali žiakom a učiteľom motivujúce pracovné prostredie. **Exteriér** dotvárali ihriská, dvor, školská záhrada (so skleníkom), školský pozemok, rozlohovo menšie trávnaté a asfaltové plochy. Výchovno-vzdelávací proces všeobecno-vzdelávacích predmetov sa uskutočňoval v **triedach** s primeraným základným vybavením. Niektoré boli priestrané, esteticky a účelne zariadené, vybavené ležadlami na relaxačnú činnosť a kompenzačnými pomôckami podľa potrieb žiakov, iné triedy boli zariadené štandardne. Triedy pre žiakov s autizmom boli štruktúrované, s priestorom určeným na vyučovanie, relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu, ojedinele vybavené výškovo nastaviteľným nábytkom. Školy realizovali praktickú prípravu žiakov v **odborných učebniach** (krajčírka dielňa, cvičná kuchynka, dielňa na technické práce, upravená práčovňa, tkáčska dielňa s tkáčskym stavom, keramická dielňa s hrnčiarskym kruhom a keramickou pecou, učebňa výpočtovej techniky, remeselná dielňa) s dobrým materiálne-technickým vybavením. Predmet *pestovateľské práce* sa väčšinou vyučoval v úžitkovej časti exteriéru (školský pozemok) a starostlivosťou o interiérové črepníkové rastliny. Na uskladnenie pracovného náradia mali zriadenú náradňovňu. Predmety *príprava jedál a výživa, pomocné práce v kuchyni, domáce práce a údržba domácnosti* vyučovali v cvičnej školskej kuchynke vybavenej kuchynským nábytkom, sporákmi, elektrospotrebičmi, kuchynským náčiním a riadom. Časť praktickej prípravy sa realizovala na zmluvných pracoviskách. Vybavenosť škôl na vyučovanie

telesnej výchovy mala rôznu úroveň. Niektoré mali k dispozícii telocvičňu s telocvičným náradím a náčiním, posilňovňu, relaxačnú miestnosť, pri vyučovaní využívali aj vonkajší areál školy. Iné školy nemali k dispozícii telocvičňu. Telocvičné náčinie mali uskladnené v skriniach, žiaci cvičili v triedach, v priaznivom počasí na tráve v školskej záhrade. Ďalšie školy síce nemali vybudovanú klasickú telocvičňu, ale jednu alebo viac miestností upravili na cvičebne primerané k počtu žiakov, využívali školský areál, a tak vytvárali podmienky na realizáciu pohybových aktivít na podporu zdravia žiakov. Niekoľko škôl využívalo priestory telocvične najbližšej základnej (ZŠ) alebo strednej školy. Žiaci mali k dispozícii aj **ďalšie priestory škôl** – multimediálnu učebňu, počítačovú učebňu či špeciálne učebne. Školy boli vcelku dobre vybavené **relaxačnými a špeciálnymi pomôckami**. Žiaci s postihnutím mali aj vlastné kompenzačné pomôcky.

Školskí inšpektori sledovali **využívanie priestorov školy** vo vyučovacom čase a v čase mimo vyučovania na športové aktivity žiakov a vyučovanie zdravotnej telesnej výchovy. *Vo vyučovacom čase* mali možnosť používať telocvičňu žiaci 75 % škôl, športový areál 83 % (z toho v 1 PŠ areál domova sociálnych služieb), bazén 17 %, posilňovňu 42 % a iné priestory žiaci 63 % PŠ (relaxačnú miestnosť, ihrisko ZŠ). *V čase mimo vyučovania* mali možnosť využívať telocvičňu žiaci 71 % škôl, športový areál 75 %, bazén 33 %, posilňovňu 50 % škôl (žiakom 8 % PŠ to postihnúť neumožňovalo), iné priestory využívali žiaci 54 % PŠ (vestibul školy na stolný tenis, bezpodnetovú, muzikoterapeutickú, relaxačnú, multisenzorickú miestnosť Snoezelen, rehabilitačnú hydromasážnu miestnosť, rehabilitačno-relaxačnú miestnosť, obecné ihrisko, telocvičné štúdio).

Všetky školy (100 %) **viedli žiakov k pohybovej aktivite, k pobytu vonku, k pobytu v prírode** ich nasmerovalo 96 % škôl. Na rozvíjanie obmedzenej hybnosti žiakov s viacnásobným postihnutím v 25 % škôl realizovali **zdravotnú telesnú výchovu**. Za účelom uvedomenia si významu pobytu a pohybu v prírode pre zdravie človeka 38 % PŠ pre svojich žiakov organizovalo **školu v prírode**. V záujme motivácie k pohybovej aktivite realizovalo 79 % škôl **športové podujatia** aj v čase mimo vyučovania. Pod vedením učiteľov sa žiaci zúčastňovali na celoškolských aj regionálnych športových podujatiach, žiaci niekoľkých škôl aj na medzinárodnej úrovni. Pri 1 škole pracoval športový klub Šanca, žiaci 2 škôl sa zapájali do tréningov Boccia - paralympijského športu. V školách uskutočnili jesenné a jarné cvičenia v prírode, celoškolské športové hry, plavecký výcvik, športové aktivity v mestskom parku so zameraním na zvyšovanie telesnej zdatnosti žiakov, ochranu životného prostredia a poskytovanie prvej pomoci. Pravidelné boli vychádzky do blízkeho aj širšieho okolia a turistické vychádzky spoločne s rodičmi žiakov. Na podporu rozvoja pohybového aparátu v 1 škole realizovali pravidelné cvičenia so psom (canisterapiu).

Informovanosť žiakov o zásadách zdravia, správnej výživy, zdravého životného štýlu bola podľa názoru 58 % riaditeľov škôl veľmi dobrá, podľa 42 % dostatočná. Informácie žiaci získali pri vyučovaní predmetov zodpovedajúcich danej téme, boli vhodne implementované do edukačného procesu. Výchova a vzdelávanie žiakov na hospitovaných hodinách (zdravotná výchova, príprava jedál a výživa) boli zamerané na uplatňovanie zásad správnej životosprávy, zostavenie potravinovej pyramídy, osvojovanie si hygienických návykov ukážkou čistenia si zubov na modeli chrupu, riadeným rozhovorom o zdravej výžive a význame športovania pre zdravie človeka. K ochrane zdravia boli žiaci vedení pravidelným umývaním rúk pri práci s potravinami, pôdou, s pôdnym substrátom. Problematika zdravia a zdravého životného štýlu bola aj náplňou obsahu triednických hodín. Žiaci prijímali tieto informácie i prostredníctvom tematických nástieniek, ktoré boli inštalované v priestoroch škôl. Informácie s danou problematikou boli zverejnené na webovom sídle jednej zo škôl v Nitrianskom kraji s propagáciou projektov a aktivít v oblasti prevencie obezity a podpory zdravia žiakov.

Pri plnení tejto úlohy 83 % škôl **spolupracovalo** s rôznymi organizáciami a zariadeniami. Školy nadviazali spoluprácu s regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva, so strednou zdravotnou školou, hotelovou akadémiou, so Slovenským červeným krížom, Slovenským zväzom záhradkárov, Ústavom telesnej výchovy a športu UPJŠ Košice, Slovenským hnutím špeciálnych

olympiád, Českým hnutím speciálnych olympiád, Zväzom zdravotne postihnutých a so Slovenským zväzom detí s mentálnym postihnutím. Školy pri plnení danej úlohy spolupracovali s centrami voľného času, kultúrnymi strediskami, so zriaďovateľom, políciou, požiarnikmi, zamestnancami zdravotníckych zariadení, s vodárenskou spoločnosťou, so zariadeniami školského stravovania (školskými jedálňami iných škôl) a i. Nadviazali spoluprácu aj s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska - so sekciou nevidiacich a slabozrakých športovcov Slovenska.

Možnosť stravovania v škole či internáte malo 92 % žiakov PŠ. V školskej jedálni ponúkali vegetariánsku stravu alebo stravu pre žiakov, ktorých zdravotný stav vyžadoval osobitné stravovanie, v 42 % škôl. V Bratislavskom kraji bolo stravovanie žiakov zabezpečené v školskej jedálni a vo výdajnej školskej jedálni. K obedu dostávali žiaci ovocie, ovocné šťavy, ochutené čaje. Na žiadosť rodičov žiakom poskytovali vegetariánsku a diétnu stravu. V Trnavskom kraji mali žiaci 2 škôl možnosť stravovať sa v školských jedálňach blízkyh ZŠ, pretože vlastnú školskú jedáleň nemali zriadenú. Žiaci 1 školy sa stravovali vo vlastnej školskej jedálni s možnosťou výberu poldennej (desiata, obed) a celodennej stravy (raňajky, desiata, obed, olovrant, večera) pre žiakov ubytovaných v internáte. V školskej jedálni zabezpečovali aj stravu pre žiakov, ktorých zdravotný stav si vyžadoval osobitné stravovanie (cukrovka). Všetky kontrolované školy Trenčianskeho kraja boli internátne, mali vybudované vlastné školské kuchyne s dostatočne priestrannými a esteticky upravenými školskými jedálňami. V Nitrianskom kraji 1 škola ponúkala možnosť stravovania v neďalekej ZŠ, žiaci PŠ ju však nevyužívali. Žiaci druhej PŠ mali možnosť stravovania v školskej jedálni, žiak navštevujúci školský internát mal zabezpečenú celodennú stravu. Školská jedáleň neponúkala vegetariánsku alebo bezlepkovú stravu z dôvodu, že neboli požiadavky na zabezpečenie daného spôsobu stravovania, prípadne žiaci nevyžadovali osobitný spôsob stravovania. V Banskobystrickom kraji mali možnosť žiaci PŠ stravovať sa v škole. Školy alebo mali vlastnú jedáleň, v ktorej sa väčšina žiakov stravovala, alebo bola súčasťou školy výdajná školská jedáleň, v ktorej sa žiaci PŠ mali možnosť stravovať. Žiaci, ktorí boli klientmi domova sociálnych služieb, sa stravovali v ňom, ďalší žiaci obedovali doma. Školy v Žilinskom kraji mali pre žiakov zabezpečené stravovanie prostredníctvom vlastnej kuchyne v školskej jedálni. Prešovský kraj zabezpečil stravovanie žiakov v školskej jedálni a v školskej výdajnej jedálni. Vegetariánsku stravu jedálne neponúkali, nemali vytvorené podmienky na varenie diétnej stravy. Žiaci Košického kraja (okrem 1 PŠ) mali možnosť stravovať sa v školskej jedálni. Túto príležitosť niektorí žiaci využívali nepravidelne v závislosti od finančných možností, prípadne nemali záujem o stravovanie v školskej jedálni. Vegetariánsku stravu ponúkali v 4 školských jedálňach, ďalšie túto službu neposkytovali z dôvodu nezájmu o tento druh stravy.

Všetky školy **dodržiavali psychohygienické zásady**. Pri organizácii výchovy a vzdelávania boli dodržané základné fyziologické a psychohygienické potreby žiakov pri stanovení začiatku vyučovania, dĺžky vyučovacích hodín a ich počtu v jednom dni, ako aj pri organizácii prestávok a ich dĺžok. Školy vytvárali vhodné podmienky na osvojovanie si návykov správneho stravovania, akceptovali prestávky medzi vyučovacími hodinami, dodržiavali dĺžku desiatovej prestávky či prestávky na obed. Desiatová prestávka po 2. alebo 3. vyučovacej hodine bola určená na desiata žiakov, prípadne aj na aktívny pohyb vo vonkajšom areáli školy. Čas na obednú prestávku bol školách vyčlenený po skončení vyučovania (najneskôr po 6. vyučovacej hodine). V triedach v Nitrianskom kraji nebol prívod vody, čo znemožňovalo hygienické umývanie rúk po výkone praktických činností, žiaci využívali na umývanie rúk hygienické zariadenia.

Vo všetkých školách sa dodržiaval **pitný režim**, žiaci mali v priebehu doobedia a poobedia prístup k pitnej vode alebo čaju. Vo väčšine škôl bol v každej triede a v odborných učebniach voľne dostupný zdroj pitnej vody (umývadlo s tečúcou vodou). V niektorých školách bola voda voľne dostupná len v odbornej učebni, cvičnej kuchynke, vo vestibule alebo v sociálnych zariadeniach. V súkromnej PŠ v Košickom kraji bol prístup k dávkovačom pitnej vody, ktoré škola získala od sponzora. Počas prestávok bol často voľne dostupný čaj v školskej jedálni alebo

v školskej kuchynke. Žiakom 2 škôl v Trnavskom kraji ponúkali ku konzumácii ovocné šťavy, žiaci 2 škôl si mali možnosť v rámci odborných predmetov pripraviť zdravé nápoje (bylinné čaje, šťavy) z dopestovaných surovín a bylín, v 1 škole mali k dispozícii varnú kanvicu na prípravu teplého nápoja (pod dozorom učiteľa). Väčšina žiakov si nosila tekutiny aj z domu.

Ani v jednej z kontrolovaných škôl nebol zriadený školský **bufet**, ani inštalovaný nápojový či potravinový **automat**.

Záver

Tému podpory zdravia a zdravého životného štýlu žiakov v PŠ zapracovali riaditelia kontrolovaných škôl do ŠkVP a ďalších dokumentov. Deklarovali realizáciu rôznorodých projektov a preventívnych programov, špecifikovali podmienky na zabezpečenie BOZ pri výchove a vzdelávaní, konkretizovali priestorové a materiálno-technické podmienky škôl, vytvárali v školách bezpečné prostredie. Témy týkajúce sa zdravia a zdravého životného štýlu zapracovali do UO príslušných vyučovacích predmetov.

Realizácii podpory zdravia a zdravého životného štýlu venovali školy primeranú pozornosť uskutočňovaním širokého spektra rôznorodých aktivít. Vo vyučovacom čase aj v čase mimo vyučovania využívali priestory škôl na športové aktivity žiakov, viedli ich k pohybovej aktivite, pobytu vonku, pobytu v prírode. Všetky školy dodržiavali pri organizácii výchovy a vzdelávania psychohygienické zásady a pitný režim. Možnosť stravovania v škole či internáte mala väčšina žiakov.